

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010; Tālr.: 67686768; Fakss: 67244074; E-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Rīgā

2011.gada decembrī

Tiesībsarga atzinums pārbaudes lietā Nr.2011-263-26C

Latvijas Republikas tiesībsargs (turpmāk tekstā- tiesībsargs) ir pabeidzis pārbaudes lietu, kas tika ierosināta pēc Latvijas spēļu biznesa asociācijas 2011.gada 9.septembra iesnieguma Nr.1506 par likumprojektā „Azartspēļu un izložu likums” paredzēto aizliegumu azartspēļu organizēšanas vietās atrasties personām, kas nav sasniegušas 21 gada vecumu.

Latvijas spēļu biznesa asociācija norāda, ka likumprojektā „Azartspēļu un izložu likums” noteiktais aizliegums azartspēļu organizēšanas vietās atrasties personām, kas nav sasniegušas 21 gada vecumu, nav pamatots. Iesniegumā minēts, ka ierosinājums paaugstināt vecuma cenzu no 18 uz 21 gadu azartspēļu spēlēšanai saistīts ar brīvības ierobežošanu un veselas cilvēku grupas diskrimināciju darba tiesiskajās attiecībās. Latvijas Spēļu biznesa asociācija uzskata, ka likumprojektā paredzētie ierobežojumi un aizliegumi pārkāpj samērīguma principu.

Tiesībsarga likuma 24.panta piektā daļa noteic: „Izskatot pārbaudes lietu, tiesībsargs noklausās pušu un citu personu paskaidrojumus, pieprasa speciālistu atzinumus, kā arī veic citas likumā noteiktās darbības, kas nepieciešamas pārbaudes lietas izskatīšanai.” Lai vispusīgi izvērtētu lietas apstākļus, tiesībsargs vērsās Finanšu ministrijā, Nacionālās veselības dienestā un Izglītības un zinātnes ministrijā ar lūgumu sniegt viedokli par likumprojektā „Azartspēļu un izložu likums” paredzēto vecuma ierobežojuma maiņu.

Lai vērtētu, vai pamatoti būtu mainīt vecuma ierobežojumu personām, kas atrodas azartspēļu organizēšanas vietās, jānoskaidro, vai: 1)minētam ierobežojumam ir leģitīms mērķis; 2)ierobežojums ir samērīgs ar tā leģitīmo mērķi; 3)tiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu (*sk.Satversmes tiesas 2011.gada 20.maija sprieduma Nr. 2010-70-01 11.punktu*).

[1] Likumprojekta „Azartspēļu un izložu likums” 2.pantā norādītais likuma mērķis ir: „Nodrošināt sabiedrības interešu, veselības un spēlētāju tiesību aizsardzību, ievērojot azartspēļu un izložu organizētāju pakalpojumu sniegšanas

brīvības ierobežojumu samērīgumu un pamatotu nepieciešamību.” Tātad likumprojektā minētais mērķis norāda gan uz sabiedrības interešu un veselības aizsardzību, gan uz samērīgumu starp azartspēļu pakalpojuma sniedzēju interesēm un spēlētāju tiesību aizsardzību.

Finanšu ministrija 04.11.2011. atbildes vēstulē Nr.4-2-04/7239 tiesībsargam paskaidro: „Likumprojekta izsludinātā redakcija paredz vecuma ierobežojuma paaugstināšanu no 18 gadiem uz 21 gadu, lai aizsargātu sabiedrības veselību, drošību, labklājību un tikumību. Lai sasniegtu šos mērķus, Eiropas Savienības dalībvalstis īpaši stingri regulē azartspēļu izplatību. Ņemot vērā valstu ekonomiskās, sociālās, kultūras un reliģiskās atšķirības, valstīm ir plaša rīcības brīvība pastāvošo vērtību sistēmu regulēt un izvēlēties piemērotākos tiesiskos līdzekļus minēto mērķu sasniegšanai (sk. *Eiropas Savienības Tiesas nolēmumu apvienotajās lietās C- 316/07, C- 358/07, C- 360/07, C-409/07 un C-410/07 Markus Stoß, §76*). Brīva azartspēļu pieejamība rada sociālās izmaksas spēlētājiem, to ģimenēm un sabiedrībai kopumā. Eiropas Komisija zaļajā grāmatā par tiešsaistes spēlēm iekšējā tirgū (*COM (2011)128 fin*) ir secinājusi, ka viens no faktoriem, kas var radīt sociālās problēmas ir azartspēļu pieejamība un sociālā vide. Eiropas Komisija arī norāda uz jaunākajiem pētījumiem, kas ir norādījuši uz līdzību starp azartspēlēm un atkarību no kaitīgām vielām. Azartspēļu brīva pieejamība jauniešiem var veicināt impulsu kontroles traucējumus (garīgo saslimstību), uzvedības traucējumus, depresiju, sliktāku vispārējo veselību, grūtības veidot attiecības ar līdzcilvēkiem, sliktākas sekmes mācībās un paaugstinātu noziedzības risku. Tā kā vecums, no kura ir pieejamas azartspēles, ir būtisks riska faktors, vecuma ierobežojuma paaugstināšana ir nepieciešama augstākminēto mērķu sasniegšanai (sk. *C.Messerlian, J.Derevensky, R.Gupta Youth Gambling Problems: A Public Health Perspective, Health Promotion International, 20(1)*). Dr.M.Griffiths pētījumā par azartspēļu problēmām Eiropā tiek secina, ka, salīdzinot ar pieaugušajiem, ar azartspēlēm saistītās problēmas ir ievērojami nopietnākas tieši jauniešu vidū. Valstīs, kurās ir pieejami ticami statistikas dati, piemēram, Lielbritānijā ar azartspēlēm saistītās problēmas jauniešu vidū ir 4-5 reizes augstākas nekā pieaugušo vidū (*M.Griffiths, Problem Gaming in Europe: What do we know? Casino and Gaming International, 6 (2)*).” Lai gan Finanšu ministrijas rīcībā nav socioloģisko pētījumu par azartspēļu ietekmi uz jauniešiem Latvijā, tomēr Finanšu ministrija norāda, ka Latvijā azartspēles atšķirībā no citām pasaules valstīm ir salīdzinoši nesens izklaides veids. Sabiedrība, īpaši jaunieši, nav pietiekami informēti par azartspēļu radīto seku ietekmi un iespējamo kaitējumu. Igaunijā, vēsturiskā pieredze un sociāli ekonomiskie faktori ir salīdzināmi ar Latviju, 21 gadu vecuma ierobežojums ir jau noteikts.

Jauniešu ietekmējamības risku apstiprina arī Izglītības un zinātnes ministrijas speciālisti, norādot, ka vecuma cenza paaugstināšana azartspēlēm ir pamatojama ar jauniešu psiholoģiskām attīstības īpatnībām, jo, sasniedzot 18

gadus, jaunietis ir vēl viegli ietekmējams un jūtīgs. Tāpat Veselības ministrijas padotībā esošā Nacionālā veselības dienesta Atkarības slimību epidemioloģiskās uzraudzības nodaļas speciālisti atbalsta azartspēļu spēlēšanas atļaujas ieviešanu no 21 gada vecuma: „Uzskatām, ka 18 gadus vecs jaunietis vēl nav psiholoģiski un sociāli nobriedis, lai uzņemtos atbildību un riskus, kas saistīti ar azartspēļu spēlēšanu. Pieļaujam, ka ne visiem jauniešiem 18 gados ir nostabilizējusies sabiedrības pamatvērtību sistēma, jo lielākā daļa jauniešu vēl nav strādājusi algotu darbu, nav bijusi iesaistīta sociālajā atbildībā un līdz ar to nespēj izvērtēt azartspēļu atkarības rašanās risku un ar to saistītās sekas.”

Vērtējot atbildīgo iestāžu sniegtos viedokļus par vecuma ierobežojuma maiņu personām, kas vēlas piedalīties azartspēlēs, tiesībsargs secina, ka minētais ierobežojums ir pamatots ar jauniešu attīstības īpatnībām un augsto azartspēļu atkarības rašanās risku. Lai gan Latvijā nav veikti pētījumi par jauniešu atkarības rašanos no azartspēlēm, tomēr ir pamatoti ņemt vērā Eiropas valstīs veiktos pētījumus par azartspēļu atkarības rašanos un ar to saistīto veselības un uzvedības problēmu pastāvēšanu jauniešu vidū. Lai sasniegtu likumprojektā „Azartspēļu un izložu likums” norādīto mērķi, valsts var preventīvi veikt pasākumus, lai novērstu jauniešu azartspēļu atkarības rašanās risku un ar to saistīto veselības un uzvedības problēmu pastāvēšanu jauniešu vidū.

Pamatojoties uz iepriekšminēto, tiesībsargs secina, ka vecuma ierobežojuma maiņa no 18 gadiem uz 21 gadu personām, kas piedalās azartspēlēs, ir vērsta uz jauniešu interešu un veselības aizsardzību. Līdz ar to likumprojektā „Azartspēļu un izložu likums” paredzētajai vecuma ierobežojuma maiņai personām, kas piedalās azartspēlēs, ir leģitīms mērķis.

[2] Konstatējot ierobežojuma leģitīmo mērķi, nepieciešams izvērtēt tā atbilstību samērīguma principam. Lai izvērtētu, vai attiecīgais ierobežojums ir samērīgs, jānoskaidro, vai: 1) izmantotie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai; 2) mērķi nevar sasniegt ar citiem, personas tiesības un likumīgās intereses mazāk ierobežojošiem līdzekļiem; 3) labums, ko gūst sabiedrība, ir lielāks par indivīdam nodarītajiem zaudējumiem (*sk. Satversmes tiesas 2011.gada 20.maija sprieduma Nr. Nr. 2010-70-01 14.punktu*).

1) Vispirms jāvērtē, vai ar likumprojektā „Azartspēļu un izložu likums” paredzēto vecuma ierobežojuma palielināšanu personām, kas vēlas piedalīties azartspēlēs, ir iespējams sasniegt noteikto mērķi. Tiesībsargs uzskata, ka ar minēto vecuma ierobežojumu noteikšanu likumā var sasniegt leģitīmo mērķi. Ja azartspēļu organizēšanas vietās tiktu liegta ieeja personām, kas nav sasniegušas 21 gada vecumu, tad tas mazinātu azartspēļu atkarības rašanās risku jauniešu vidū. Tātad vecuma ierobežojuma noteikšana azartspēļu darbības reglamentējošā likumā ir piemērots līdzeklis, lai sasniegtu norādīto mērķi- aizsargātu sabiedrības veselību, drošību, labklājību un tikumību.

2) Konstatējot, ka izmantotie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai, jāvērtē, vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar personas tiesību un

interesu mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Finanšu ministrija, vērtējot aizlieguma atrasties azartspēļu organizēšanas vietās personām, kas jaunākas par 21 gadu, atbilstību leģitīmā mērķa sasniegšanai, paskaidro, ka citi pasākumi, piemēram, brīdinājumu izvietošana par azartspēļu kaitīgo ietekmi vai azartspēļu reklāmas aizliegums nav pietiekami efektīvi personu un sabiedrības veselības, tikumības un labklājības aizsardzības nodrošināšanai. Aizliedzot piedalīties azartspēlēs personām, kas nav sasniegušas 21 gada vecumu, tiek visefektīvāk mazināts jauniešu atkarības no azartspēlēm risks, jo šiem jauniešiem azartspēles vispār nebūtu pieejamas. Alternatīvo risinājumu efektivitāte jauniešu azartspēļu atkarības novēršanā būtu atkarīga no paša jaunieša attieksmes pret azartspēlēm. Taču, kā jau iepriekš norādīts, jaunieši vecumā no 18 gadiem līdz 21 gadam vēl nav pietiekami nobrieduši, lai pilnībā izvērtētu azartspēļu atkarības risku un ar to saistītās sekas. Tāpēc tiesībsargs atbalsta Finanšu ministrijas pausto viedokli, ka alternatīvi risinājumi nenodrošinātu jauniešu atkarības no azartspēlēm novēršanu tādā mērā, kā aizliegums atrasties azartspēļu organizēšanas vietās.

3) Lai secinātu, vai paredzētais vecuma ierobežojums azartspēļu organizēšanas vietās esošajām personām ir samērīgs, tad jāvērtē, vai labums, ko gūst sabiedrība ir lielāks par indivīdam nodarītajiem zaudējumiem. Attiecībā uz šo jautājumu, Finanšu ministrija paskaidro, ka ieguvums no sabiedrības grupas, kas ir īpaši pakļauta atkarībai no azartspēlēm un ar to saistītajiem sociālajiem riskiem, aizsardzības pārsniedz indivīdu tiesību ierobežojumu. Minētais ierobežojums uzlabo sociālo vidi kopumā, veicinot indivīdu garīgi pilnvērtīgu attīstību un mazinot ar azartspēlēm saistītos riskus (slikta sekmes skolā, psiholoģiskā saslimstība, noziedzības risks u.c.) Tiesībsargs uzskata, ka no azartspēļu spēlēšanas aizlieguma jauniešiem līdz 21 gadam netiek radīts pārmērīgs zaudējums, jo azartspēļu spēlēšana neveicina jauniešu intelektuālo attīstību. Iestājoties jaunieša atkarībai no azartspēlēm, cieš gan pats jaunietis, gan viņa ģimene un draugi. Tāpat azartspēļu atkarība var būt saistīta ar lieliem finansiāliem zaudējumiem un psiholoģiskām problēmām. Līdz ar to tiesībsargs uzskata, ka ar vecuma cenza paaugstināšanu personām, kas vēlas piedalīties azartspēlēs, sabiedrības kopējais labums būs lielāks nekā indivīdam uzliktais tiesību ierobežojums.

Pamatojoties uz otrajā punktā minēto, tiesībsargs secina, ka vecuma ierobežojuma noteikšana personām, kas drīkst piedalīties azartspēlēs, ir samērīga.

[3] Lai vecuma ierobežojuma maiņa personām, kas piedalās azartspēlēs būtu pamatota, tad šim ierobežojumam jābūt noteiktam ar likumu. Pašlaik vecuma ierobežojuma paaugstināšana personām, kas piedalās azartspēlēs un izlozēs, paredzēta likumprojektā „Azartspēļu un izložu likums”, kas 2011.gada 7.jūlijā tika izsludināts Valsts sekretāru sanāksmē. Normas par šāda vecuma ierobežojuma maiņu ietvertas arī Saeimā 2011. gada 7.aprīlī 1.lasījumā atbalstītajā likumprojektā „Grozījumi Azartspēļu un izložu likumā”. Lai gan

minētie ierobežojumi vēl nav stājušies spēkā ar likumu, taču likumdošanas process notiek atbilstošā kārtībā. Uz šo brīdi tiesībsargam nav pamata domāt, ka minētais vecuma ierobežojums varētu netikt pieņemts atbilstošā kārtībā un nebūt pamatots.

Satversmes 116.pants noteic, ka personas tiesības var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību. Pamatojoties uz iepriekšminēto, tiesībsargs secina, ka likumprojektā „Azartspēļu un izložu likums” **paredzētais aizliegums azartspēlēs piedalīties personām, kas nav sasniegušas 21 gada vecumu, ir pamatots.**

Tiesībsarga pilnvarojumā
vecākā juriskonsulte

V. Slaidiņa